

POLSKIE CENTRUM AKREDYTACJI

AKREDYTACJA LABORATORIÓW BADAWCZYCH WYKONUJĄCYCH POMIARY EMISJI ZE ŹRÓDEŁ STACJONARNYCH

DAB-08

*Projekt Wydania 2
Warszawa, 30.10.2015 r.*

Spis treści

1	Wprowadzenie	2
2	Definicje	2
3	Wymagania akredytacyjne	3
4	Specyficzne wymagania programu.....	3
4.1	Przegląd zapytań, ofert i umów	3
4.2	Podwykonawstwo badań.....	4
4.3	Personel	4
4.4	Metody badań oraz ich walidacja	5
4.5	Wyposażenie	5
4.6	Spójność pomiarowa.....	6
4.7	Pobieranie próbek.....	6
4.8	Sprawozdania z badań.....	7
5	Zakres akredytacji.....	7
6	Szczegółowe zasady oceny	7
7	Postanowienia końcowe.....	8
8	Dokumenty związane.....	8
9	Załączniki.....	8

1 Wprowadzenie

Niniejszy dokument został opracowany w celu harmonizacji podejścia do akredytacji laboratoriów wykonujących pomiary emisji ze źródeł stacjonarnych w odniesieniu do wymagań normy PN-EN ISO/IEC 17025 i wymagań specyfikacji technicznej CEN/TS 15675 oraz z uwzględnieniem mających zastosowanie wymagań przepisów ustawy z dnia 27.04.2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (t.j. Dz.U. 2013, poz. 1232 z późn. zm.) i dokumentów wykonawczych do ww. ustawy.

Akredytacja laboratoriów badawczych prowadzących działalność w ww. obszarze (zwanych dalej laboratoriami) ma charakter obligatoryjny na mocy przepisów ustawy z dnia 27.04.2001r. *Prawo Ochrony Środowiska*.

Laboratoria wykonujące pomiary emisji ze źródeł stacjonarnych wnioskujące o akredytację i akredytowane w zakresie:

- pomiarów okresowych emisji ze źródeł stacjonarnych;
- kalibracji i walidacji (QAL2) automatycznych systemów pomiarowych (AMS) wg PN-EN 14181 *Emisja ze źródeł stacjonarnych - Zapewnienie jakości automatycznych systemów pomiarowych*;
- rocznych badań kontrolnych (AST) automatycznych systemów pomiarowych (AMS) wg PN-EN 14181;

powinny spełniać wymagania akredytacyjne określone w niniejszym dokumencie.

Działalność laboratoriów obejmuje:

- pobieranie reprezentatywnych próbek (gazów i pyłów) oraz wykonanie ich analiz;
- wyznaczanie wielkości odniesienia w miejscu pobierania próbek (ciśnienie, temperatura, zawartość pary wodnej i tlenu);
- zastosowanie w terenie wyposażenia i urządzeń pomiarowych (przenośnych lub w ramach laboratoriów mobilnych).

Laboratoria mogą podzlecać wykonywanie analiz pobranych próbek gazów i/lub pyłów badawczym laboratoriom chemicznym na zasadach określonych w p. W 4.2 niniejszego dokumentu.

W niniejszym dokumencie określono wymagania specyficzne w powiązaniu i w układzie wymagań normy PN-EN ISO/IEC 17025. Wymagania te, uwzględniają postanowienia przepisów prawa (wymagania sektorowe) w obszarze pomiarów emisji ze źródeł stacjonarnych, a także wymagania specyfikacji technicznej CEN/TS 15675:2007 (odpowiednik polski PKN-CEN/TS 15675:2009) wprowadzone do stosowania z dniem 01.11.2009 r. jako wymagania akredytacyjne, na mocy decyzji European co-operation for Accreditation (EA). Wymagania specyficzne należy rozpatrywać w powiązaniu z odpowiednimi wymaganiami normy odniesienia i pozostałymi wymaganiami akredytacyjnymi stosowanymi w odniesieniu do laboratoriów badawczych.

Tekst niniejszego dokumentu został opracowany w Polskim Centrum Akredytacji w uzgodnieniu z Ministerstwem Środowiska, a także z uwzględnieniem opinii Komitetu TS ds. Środowiska.

2 Definicje

Dla potrzeb niniejszego dokumentu stosuje się definicje zawarte w dokumentach przywołanych w punkcie 3 niniejszego dokumentu, a ponadto:

metoda alternatywna – metoda (pomiaru / badawcza / pobierania próbek) inna niż wskazana jako referencyjna (właściwa), w mającej zastosowanie określonej specyfikacji wymagań podanej np. w przepisie prawa.

47 **metoda równoważna** – metoda alternatywna - ekwiwalentna metodzie referencyjnej, której
48 równoważność wykazano i potwierdzono w odniesieniu do mających zastosowanie
49 przepisów technicznych lub kryteriów uzgodnionych przez wszystkie zainteresowane strony.

50 **3 Wymagania akredytacyjne**

51 Laboratorium wykonujące pomiary emisji ze źródeł stacjonarnych, powinno spełniać:

- 52 – ogólne wymagania akredytacyjne podane w normie **PN-EN ISO/IEC 17025** *Ogólne*
53 *wymagania dotyczące kompetencji laboratoriów badawczych i wzorcujących*;
- 54 – wymagania akredytacyjne podane w specyfikacji technicznej **PKN-CEN/TS 15675**
55 *Jakość powietrza - Pomiary ze źródeł stacjonarnych* - zgodnie z decyzją European co-
56 operation for Accreditation (EA) o wprowadzeniu z dniem 01.11.2009 r. specyfikacji
57 technicznej CEN/TS 15675:2007 (odpowiednik polski PKN-CEN/TS 15675:2009) jako
58 dodatkowych wymagań akredytacyjnych dla laboratoriów emisyjnych;
- 59 – specyficzne wymagania akredytacyjne podane w:
 - 60 • rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 30.10.2014 r. w sprawie wymagań
61 w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz pomiarów ilości
62 pobieranej wody (Dz.U. z 2014, poz. 1542),
 - 63 • rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 19.11.2008 r. w sprawie rodzajów
64 wyników pomiarów prowadzonych w związku z eksploatacją instalacji lub
65 urządzenia i innych danych oraz terminów i sposobów ich prezentacji
66 (Dz. U. z 2008 r. nr 215, poz. 1366),
 - 67 • niniejszym dokumencie DAB-08, przy czym słów „powinien, należy” użyto do
68 wskazania tych postanowień, które odzwierciedlając wymagania właściwej normy
69 lub aktu prawnego, są obowiązkowe. Słów „zaleca się” użyto w niniejszym
70 dokumencie do wskazania uznanych sposobów spełnienia wymagań normy lub
71 aktu prawnego. Laboratorium może spełniać te wymagania w inny, równoważny
72 sposób, jeśli może to wykazać w ramach procesu akredytacji/nadzoru
73 przeprowadzanego przez Polskie Centrum Akredytacji.

74 Ponadto w akredytacji laboratoriów, mają zastosowanie warunki akredytacji właściwe dla
75 laboratoriów badawczych, w tym polityki PCA i obowiązkowe dokument EA i/lub ILAC
76 w szczególności wymienione w dokumencie DAB-07.

77 **4 Specyficzne wymagania programu**

78 Poniżej zamieszczono wytyczne do wymagań wybranych punktów normy PN-EN ISO/IEC
79 17025. Dla ułatwienia zastosowano następujący system identyfikacji wytycznych

80 W.X.Y.Z, gdzie: X.Y.Z oznacza numer punktu normy PN-EN ISO/IEC 17025.

81 **4.1 Przegląd zapytań, ofert i umów**

82 **W. 4.4.1**

83 Polityka i procedury dotyczące przeglądu zapytań, ofert i umów na wykonanie badań QAL2
84 i AST dla AMS powinny zapewniać uzgodnienie zasad i warunków wykonania badań
85 funkcjonalności AMS przed przystąpieniem do realizacji zlecenia.

86 W szczególności, Laboratorium powinno:

- 87 • poinformować klienta o konieczności przeprowadzenia pełnych badań funkcjonalności
88 AMS nie później niż 1 miesiąc przed wykonaniem badań QAL2 i AST;
- 89 • uzgodnić z klientem zakres badań funkcjonalności do wykonania przez laboratorium
90 realizujące zlecenie na badania QAL2 i AST danego AMS. Laboratorium wykonujące
91 badania QAL2 i AST powinno wykonać badania funkcjonalności w zakresie testów
92 obejmujących nie mniej niż: testy A4, A5, A10, A12 wg załącznika A normy
93 PN-EN 14181 (ograniczone badania funkcjonalności).

94 W przypadku wykonywania ograniczonych badań funkcjonalności AMS tylko w zakresie
95 powyżej wskazanych testów (laboratorium nie posiada możliwości technicznych realizacji
96 pełnych badań funkcjonalności), powinno uzgodnić z klientem:

- 97 • odstępstwo od wymagań normy PN-EN 14181 w odniesieniu do wymagania wykonania
98 pełnych badań funkcjonalności AMS wg załącznika A normy PN-EN 14181;
- 99 • udostępnienie Laboratorium zapisów dokumentujących przeprowadzenie pozostałych
100 testów w ramach badań funkcjonalności AMS wg załącznika A normy PN-EN 14181;
- 101 • włączenie do sprawozdania z badań wyników badań funkcjonalności wykonanych przez
102 inną organizację (po ich pozytywnej weryfikacji) lub informacji o negatywnej weryfikacji
103 wyników tych badań;
- 104 • warunki realizacji ograniczonych badań funkcjonalności w przypadku braku wykonania
105 pozostałych badań przez inną organizację. Minimalnym warunkiem jest w tym przypadku
106 zamieszczenie w sprawozdaniu z badań informacji o braku pełnych badań
107 funkcjonalności.

108 Polityka i procedury dotyczące przeglądu zapytań, ofert i umów na wykonanie pozostałych
109 rodzajów pomiarów emisji gazów odlotowych powinny zapewniać, w przypadku stosowania
110 metod alternatywnych, informowanie klienta i uzyskanie jego zgody na zastosowanie metody
111 alternatywnej - potwierdzonej przez Laboratorium jako równoważnej, w tym informowanie
112 o udokumentowaniu tego faktu przez Laboratorium w sprawozdaniu z badań.

113 **W. 4.4.2**

114 Laboratorium powinno zachowywać zapisy potwierdzające przeprowadzenie przeglądu
115 zapytań ofert i umów oraz wyniki przeglądu, w tym w szczególności, powinno posiadać
116 pisemne potwierdzenia uzgodnień z klientem.

117 **4.2 Podwykonawstwo badań**

118 **W. 4.5.1**

119 Jeżeli laboratorium pobierające próbki gazów odlotowych i/lub pyłów, podzleca badania
120 chemiczne tych próbek, powinno wybierać laboratoria podwykonawcy, które stosują metody
121 badań właściwe do zamierzonego zastosowania – określone w specyfikacji technicznej
122 PKN-CEN/TS 15675 i/lub mających zastosowanie przepisach prawa.

123 **W. 4.5.3**

124 W przypadku, gdy podwykonawca (laboratorium chemiczne) jest wskazywany przez klienta
125 lub organ stanowiący oraz stosuje metody alternatywne badań, laboratorium powinno
126 poinformować zainteresowane strony o fakcie stosowania przez podwykonawcę metody
127 innej niż wskazana w specyfikacji technicznej PKN-CEN/TS 15675 i/lub mającym
128 zastosowanie przepisie prawa krajowego.

129 **4.3 Personel**

130 **W. 5.2.5**

131 Personel laboratorium zaangażowany i nadzorujący pomiary emisji gazów odlotowych
132 powinien być kwalifikowany i upoważniony do realizacji powierzonych mu zadań
133 systemowych i technicznych.

134 Laboratorium powinno ustanowić kryteria dotyczące kwalifikacji i kompetencji personelu
135 z uwzględnieniem dyspozycji zawartych w załączniku B dokumentu PKN-CEN/TS 15675.

136 Upoważnienia personelu do realizacji zadań w szczególności: obsługi określonego
137 wyposażenia, realizacji konkretnych metod badawczych / pobierania próbek i obliczania,
138 weryfikacji i sprawdzania wyników pomiarów i obliczeń, autoryzacji sprawozdań z badań,
139 powinny być udzielane w oparciu i z uwzględnieniem ustanowionych w systemie
140 zarządzania kryteriów.

141 **4.4 Metody badań oraz ich walidacja**

142 **W. 5.4.1**

143 Laboratorium powinno stosować metody badawcze właściwe dla określonego celu badania
144 i przydatne do zamierzonego zastosowania.

145 **W. 5.4.2**

146 Do pomiarów okresowych emisji ze źródeł stacjonarnych laboratorium powinno stosować
147 metody referencyjne (RM) określone w załącznikach nr 2 i 3 do rozporządzenia Ministra
148 Środowiska z dnia 30 października 2014 r. (Dz.U. 2015, poz. 1542).

149 Pomiar określone w normie PN-EN 14181 powinny być realizowane przez laboratorium
150 z zastosowaniem standardowych metod referencyjnych (SRM), określonych w załączniku nr
151 1 (uwaga 3) oraz w załączniku nr 3 (uwaga 1) do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia
152 30 października 2014 r. (Dz.U. 2015, poz. 1542).

153 W pozostałych przypadkach pomiarów emisji ze źródeł stacjonarnych laboratorium powinno
154 stosować metody określone w normach wskazanych w Załączniku A do dokumentu PKN-
155 CEN/TS 15675, jeżeli mające zastosowanie przepisy prawa nie stanowią inaczej.

156 **W 5.4.5**

157 Przy wyborze i wdrażaniu do stosowania w pomiarach emisji ze źródeł stacjonarnych metod
158 alternatywnych dla metod określonych w mającym zastosowanie przepisie prawa lub
159 PKN-CEN/TS 15675, laboratorium powinno:

- 160 • uwzględnić ustalenia dotyczące stosowania metod alternatywnych i przeprowadzić oraz
161 udokumentować działania określone w przepisie, warunkujące stosowanie metod
162 alternatywnych (jeżeli ma zastosowanie);
- 163 • zaplanować, przeprowadzić i udokumentować potwierdzenie równoważności metody
164 alternatywnej metodzie referencyjnej zgodnie z zasadami określonymi w specyfikacji
165 technicznej CEN/TS 14793 (specyfikacja obowiązuje do czasu wydanie dokumentu jako
166 normy polskiej), przy uwzględnieniu zasad wskazanych w przepisie prawa (jeżeli ma
167 zastosowanie).

168 **4.5 Wyposażenie**

169 **W. 5.5.2**

170 Laboratorium powinno stosować wyposażenie, które spełnia wymagania mających
171 zastawanie norm przedmiotowych, wymagania wynikające z metod do realizacji których
172 stosowane jest wyposażenie oraz wymagania szczególne określone w załączniku D do
173 dokumentu PKN-CEN/TS 15675.

174 Zgodność wyposażenia z mającymi zastosowanie ww. wymaganiami powinna być wykazana
175 i / lub potwierdzona i udokumentowana przez Laboratorium. W szczególnych przypadkach
176 dopuszcza się wykazanie zgodności wyposażenia z wymaganiami norm przedmiotowych
177 poprzez przedstawienie odpowiednich wyników badań / certyfikatów wyposażenia
178 dostarczonych przez producenta wyposażenia.

179 Przy ocenie spełnienia wymagań dotyczących wyposażenia laboratorium powinno
180 uwzględniać specyfikę warunków środowiskowych stosowania wyposażenia w metodach
181 pobieraniu próbek oraz metodach badawczych /pomiarowych.

182 Sprawdzenie wyposażenia powinno być realizowane z uwzględnieniem wymagań
183 opisanych w załączniku E do dokumentu PKN-CEN/TS 15675:2009.

184 Sprawdzenia wyposażenia w miejscu wykonywania pomiarów, z wykorzystaniem gazów
185 wzorcowych, powinny obejmować sprawdzenie integralności całego toru
186 pomiarowego/pobierania próbek, złożonego z analizatorów, sond i urządzeń
187 wspomagających. W przypadku, gdy instalacja podlegająca pomiarom nie posiada
188 bezpiecznego i łatwego dostępu do platform pomiarowych, związanych z miejscem pomiaru,

189 dopuszcza się przeprowadzenie ww. sprawdzeń całego toru bezpośrednio przed
190 zainstalowaniem go na obiekcie (w pobliżu miejsca wykonywania pomiaru).

191 **W. 5.5.7**

192 Procedury nadzoru nad wyposażeniem powinny w szczególności dotyczyć:

- 193 • przechowywania, transportowania i eksploatacji w warunkach terenowych
- 194 • zabezpieczenia przed zanieczyszczeniami
- 195 • czyszczenia i konserwacji
- 196 • sprawdzania działania (z uwzględnieniem sprawdzeń przed i po użyciu),
197 wynikających z mających zastosowanie wymagań metod badawczych lub pobierania
198 próbek).

199 **4.6 Spójność pomiarowa**

200 **W. 5.6.1**

201 Urządzenia pomiarowe stosowane przez laboratoria w działaniach technicznych i przy
202 pobieraniu próbek oraz pomiarach emisji takie jak: przyrządy do pomiaru parametrów
203 fizycznych - rurki spiętrzające, termopary, manometry, wagi, biurety, pipety, naczynia
204 miarowe itd. oraz analizatory gazów i gazy wzorcowe mające wpływ na dokładność
205 i miarodajność wyników pomiarów oraz pobierania próbek powinny być wzorcowane przed
206 oddaniem do użytkowania zgodnie z dyspozycjami dokumentu DA-06.

207 Laboratorium powinno opracować program wzorcowania urządzeń pomiarowych ustalając
208 czasookres wzorcowania, zakres wzorcowania oraz CMC zdolności pomiarowej
209 laboratorium wzorcującego, którego usługa jest odpowiednia do zamierzonego
210 zastosowania.

211 **W. 5.6.2.1**

212 W przypadku stosowania przez Laboratorium wzorcowań wewnętrznych, wzorcowania te
213 powinny być wykonywane zgodnie z zasadami określonymi w punkcie 4.4 dokumentu
214 DA-06. Kalibracje i adjustacje wykonywane zgodnie z instrukcjami obsługi urządzeń
215 pomiarowych nie są rozpatrywane jako wzorcowania wewnętrzne w rozumieniu dokumentu
216 DA-06.

217 Sprawdzenia urządzeń pomiarowych np. analizatorów gazów przed i po ich użyciu mogą być
218 traktowane jako sprawdzenia okresowe, w przypadku zastosowania przez Laboratorium
219 kryteriów sprawdzenia gwarantujących ocenę zaufania do statusu wzorcownia urządzenia
220 pomiarowego. W tym przypadku nie oczekuje się planowania przez Laboratorium
221 dodatkowych sprawdzeń okresowych wykonywanych w siedzibie laboratorium.

222 **4.7 Pobieranie próbek**

223 **W. 5.7.1**

224 Przed przystąpieniem do pomiarów/pobierania próbek laboratorium powinno przeprowadzić
225 wizję lokalną w miejscu planowanych pomiarów. Działania przeprowadzane przez
226 laboratorium w ramach wizji lokalnej, ich wyniki oraz pozyskane dane i informacje powinny
227 być udokumentowane i wystarczające do prawidłowego przeprowadzenia pomiarów
228 w miejscu dyslokacji stacjonarnego źródła emisji. Zaleca się opracowanie zapisów z wizji
229 lokalnej w sposób i w zakresie wskazanym w Załączniku F do PKN-CEN/TS 15675.

230 Realizacja pomiarów emisji ze źródeł stacjonarnych w odniesieniu do przygotowania
231 strategii i planu pomiaru, określania miejsc pomiaru i odcinków pomiarowych oraz wyboru
232 schematu pobierania próbki, powinny odpowiadać wymaganiom i zasadom określonym we
233 właściwych normach:

- 234 - przy pomiarach pyłu oraz określaniu strumienia objętości spalin, w normie
235 PN-Z-04030-7:1994 *Ochrona czystości powietrza. Badania zawartości pyłu. Pomiar*
236 *stężenia i strumienia masy pyłu w gazach odlotowych metodą grawimetryczną* lub PN-
237 EN 13284-1 *Emisja ze źródeł stacjonarnych. Oznaczanie masowego stężenia pyłu w*
238 *zakresie niskich wartości. Część 1: Manualna metoda grawimetryczna,*

239 – przy pomiarach pozostałych zanieczyszczeń, we właściwej normie przedmiotowej (jeżeli
240 występuje) lub w normie PN-EN 15259 *Jakość powietrza-Pomiary emisji ze źródeł*
241 *stacjonarnych - Wymagania dotyczące miejsc pomiaru i odcinków pomiarowych, celu*
242 *i planowania pomiaru oraz sprawozdania.*

243 W przypadku realizacji przez laboratorium metod pomiarów przedstawionych w normie
244 PN-EN 14181, określanie miejsc pomiaru i odcinków pomiarowych, celu pomiaru oraz
245 opracowania planu i wyboru schematu pobierania próbki, powinno odpowiadać wymaganiom
246 i zasadom określonym w normie PN-EN 15259

247 **4.8 Sprawozdania z badań**

248 **W. 5.10.1**

249 Przy przedstawianiu wyników pomiarów w sprawozdaniach z badań i identyfikacji
250 zastosowanej metody pomiaru laboratorium powinno podać informacje istotne dla
251 zastosowania wyniku pomiaru w przypadku stosowania metod alternatywnych,
252 potwierdzonych przez laboratorium, jako równoważne. Treść informacji powinna
253 jednoznacznie wskazywać, że laboratorium zastosowało metodę alternatywną oraz, że
254 potwierdziło jej równoważność w stosunku do konkretnej (pełna identyfikacja) metody
255 referencyjnej.

256 Laboratorium wykonujące badania AMS powinno przedstawiać w sprawozdaniach z badań
257 wyniki badań funkcjonalności AMS własne i wykonane przez inne organizacje. W przypadku
258 braku pełnych badań funkcjonalności (część badań wykonano przez inną organizację)
259 laboratorium powinno w powiązaniu z własnymi wynikami badań funkcjonalności,
260 przedstawić jednoznaczna informację o braku pełnych badań funkcjonalności. Podobnie, w
261 przypadku negatywnej weryfikacji badań wykonanych przez inną organizację laboratorium
262 powinno zawrzeć taką informację w sprawozdaniu z badań, w części dotyczącej badań
263 funkcjonalności.

264 Wyniki badań funkcjonalności AMS mogą być przedstawiane jako oddzielne sprawozdania
265 lub jako część składowa sprawozdań badań QAL2 i AST AMS. W przypadku oddzielnych
266 sprawozdań dla powyższych badań, sprawozdania w zakresie badań funkcjonalności
267 powinny być wskazane w sprawozdaniach QAL2 i AST jako załączniki.

268 Niezależnie od sposobu przedstawiania wyników badań funkcjonalności i badań AMS inna
269 organizacja (niż laboratorium) wykonująca badania funkcjonalności powinna być
270 jednoznacznie zidentyfikowana w sprawozdaniu z badań.

271 Własne wyniki badań funkcjonalności AMS powinny być przedstawiane przez laboratorium w
272 sprawozdaniach z badań AMS wg. PN-EN 14181 jako część składową pełnego procesu
273 badania AMS i nie powinny być oddzielnie identyfikowane jako akredytowane badania.

274 **5 Zakres akredytacji**

275 W przypadku potwierdzenia w wyniku akredytacji kompetencji laboratorium do wykonywania
276 pomiarów wg. metod określonych w PKN-CEN/TS 15675 i/lub mających zastosowanie
277 przepisach prawa, PCA w zakresach akredytacji oznacza przedmiot tych badań indeksem
278 E) wraz z informacją następującej treści: „*Laboratorium stosuje metody badawcze wskazane*
279 *w wymaganiach dokumentu PKN-CEN/TS 15675 i/lub mających zastosowanie przepisach*
280 *prawa*”.

281 Kompetencje laboratorium do realizacji badań funkcjonalności AMS nie są potwierdzane
282 w zakresach akredytacji. Badania te są częścią procesu badań AMS potwierdzanych
283 w zakresach akredytacji w odniesieniu do realizacji metody badawczej według PN-EN
284 14181.

285 **6 Szczegółowe zasady oceny**

286 PCA podczas prowadzenia oceny laboratoriów badawczych wykonujących pomiary emisji ze
287 źródeł stacjonarnych postępuje zgodnie z ogólnymi zasadami podanymi w dokumentach
288 DA-01 i DAB-07 oraz zasadami określonymi poniżej.

289

- 290 Ocena kompetencji laboratorium do realizacji metod badawczych AMS obejmuje:
- 291 1. przegląd dokumentów i zapisów związanych z wizją lokalną,
 - 292 2. obserwację przygotowania laboratorium do wykonywania pomiarów/pobierania
293 próbek w siedzibie laboratorium oraz w miejscu lokalizacji instalacji spalania,
 - 294 3. obserwację pomiarów/pobierania próbek w miejscu lokalizacji instalacji spalania,
 - 295 4. obserwację działań laboratorium po zakończeniu pomiarów/pobierania próbek
296 w miejscu lokalizacji instalacji spalania oraz w siedzibie laboratorium.

297 Obserwacje wymienione w pkt. 2 - 4 dotyczą warunków rzeczywistych wykonywania badań
298 AMS i są przeprowadzane podczas każdej oceny na miejscu w procesie akredytacji i nie
299 mniej niż raz w cyklu akredytacji – w procesie nadzoru. Obserwacje mogą być
300 przeprowadzane oddzielnie od oceny na miejscu w laboratorium, jednakże w terminie nie
301 dłuższym niż 1 miesiąc po terminie oceny na miejscu.

302 **7 Postanowienia końcowe**

303 Niniejsze wydanie dokumentu DAB-08 zastępuje wydanie 1 z 24.06.2010 r. Dokument został
304 wprowadzony Komunikatem nr XXX z dnia dd.mm.2015 r. i obowiązuje po 2 miesiącach od
305 daty jego publikacji.

306 **8 Dokumenty związane**

307 Dokumentami związanymi z niniejszym dokumentem są te wymienione w punkcie 3 oraz:

308 Ustawa z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jedn. Dz.U. 2013, poz. 1232 z
309 późn. zm.)

310 DA-01 Opis systemu akredytacji

311 DA-05 Polityka dotycząca uczestnictwa w badaniach biegłości

312 DA-06 Polityka dotycząca zapewnienia spójności pomiarowej

313 DAB-07 Akredytacja laboratoriów badawczych. Wymagania szczegółowe

314 Polskie Normy dostępne są w Polskim Komitecie Normalizacyjnym (www.pkn.pl).

315 Dokumenty EA i ILAC w wersji oryginalnej dostępne są na stronach internetowych: EA:
316 www.european-accreditation.org, ILAC: www.ilac.org.

317 Dokumenty PCA oraz tłumaczenia wybranych dokumentów EA i ILAC dostępne są na
318 stronie internetowej PCA www.pca.gov.pl. Dostęp do tych dokumentów jest bezpłatny.

319 **9 Załączniki**

320 Brak załączników